Muistio

Työelämä
Vesa Rantahalvari

22.5.2026

Hallituksen esitys eduskunnalle työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioiden yhteensovittamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 64/2026 vp)

Hallituksen lakiesityksen tarkoituksena on uudistaa työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioiden yhteensovittamista koskeva lainsäädäntö. Tavoitteena on helpottaa ansiotyön ja työkyvyttömyyseläkkeen yhteensovittamista ja parantaa sen kannustimia, jotta eläkkeensaaja voisi joustavasti hyödyntää jäljellä olevaa työkykyään. Lisäksi tavoitteena on turvata eläkkeensaajien yhdenvertainen kohtelu sekä mahdollistaa tarkoitetun yhteensovittamisen tehokas toimeenpano.

Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) pitää lakiluonnoksen tavoitteita kannatettavina. Työansioiden ja työkyvyttömyyseläkkeiden yhteensovitusta koskevat säännökset kaipaavat uudistamista nykytilan monin pulmien takia. EK on kuitenkin monin osin eri mieltä lakiluonnoksen eräistä lähtökohdista ja valituista keinoista.

Lakiluonnoksessa annetaan ymmärtää, että nykyisessä määräaikaisessa ja pysyvän lain mukaisessa yhteensovituksessa olisi merkittävä kannustinongelma. EK:n käsityksen mukaan sitä ei juurikaan ole, koska työtulojen ja työkyvyttömyyseläkkeen yhdistelmä antaa korkeammat käteen jäävät tulot kuin tulot, jotka koostuisivat pelkästään palkasta tai eläkkeestä. Tulorajat ovat perusteltuja, koska niiden tarkoituksena on rajata eläkkeiden maksaminen henkilöille, jotka eivät sairauden, vian tai vamman takia kykene hankkimaan riittäviä työtuloja.

Lakiesityksen vaikutusarviot on laadittu siten, että vertailukohtana on nykyisen määräaikaislain mukainen soveltamiskäytäntö. EK:n mielestä sitä tarkoituksenmukaisempi vertailukohtana olisi pysyvän lainsäädännön mukainen soveltamis- ja oikeuskäytäntö. Lakiluonnoksen vertailukohta on pulmallinen etenkin siksi, että määräaikaislain mukainen soveltamiskäytäntö ei ole määräaikaislain sanamuodon ja tarkoituksen mukainen, vaan on monin osin liudentunut tavalla, jota voidaan pitää epäonnistuneena.

EK:n käsityksen mukaan sekä pysyvän että määräaikaisen lain mukaisten tulorajojen valvonta on ollut puutteellista sekä tulorajojen ylitysten seuraamukset erilaisia riippuen siitä, missä työeläkelaitoksessa työntekijä on vakuutettu. Joustomallin asiamukainen toteuttaminen edellyttää, että eläkelaitoksilla on selkeä lakiin perustuva velvollisuus valvoa tulorajoissa pysymistä kattavasti ja ajantasaisesti sekä selkeä velvollisuus puuttua ylityksiin laissa todetulla tavalla. Lakisääteisessä sosiaalivakuutuksessa, jonka toimeenpano on hajautettu useisiin eläkelaitoksiin, säännösten tulee olla sellaisia, että vakuutettuja kohdellaan lain mukaisesti samalla tavalla riippumatta työnantajan valitsemasta eläketurvan järjestämistavasta. Hallituksen esityksessä eläkelaitosten valvonta- ja

puuttumisvelvollisuus on todettu vain esityksen tavoitteissa eikä pykälissä ja niiden yksityiskohtaisissa perusteluissa. Eduskunnan on syytä tarkistaa lakiesitystä tältä osin.

EK katsoo, että lakiluonnokseen kirjatut toteutustavat menevät "pitkäksi", minkä seurauksena yhteensovitus muodostuu liian anteliaaksi, ylimääräistä eläkemenoa aiheuttavaksi sekä asettaa vakuutetut erilaiseen asemaan. Työkyvyttömyyseläkkeen ja työtulojen yhdistelmä johtaisi monissa tilanteissa siihen, että sen käyttäjän toimeentulo muodostuu korkeammaksi kuin henkilön, joka ei ole tullut työkyvyttömäksi ja tekee työtä kokoaikaisesti. Yhteensovitus luonnostellulla tavalla voi johtaa myös epätarkoituksenmukaiseen työkyvyttömyyseläkkeelle hakeutumiseen tilanteissa, joissa jäljellä oleva työkyky mahdollistaisi kokoaikaisen tai lähes kokonaisen työssäkäynnin.

EK siis ymmärtää tarpeen uudistaa yhteensovitusta, mutta mitoittaisi lakiluonnoksen kirjatun niin sanotun joustomallin toisella tavalla. Joustomallin keskeisenä pulmana on se, että siinä on tarpeettoman paljon erilaisia joustoelementtejä parametreineen. Näitä ovat joustosumman kertakorotus (pitäisi olla enimmällään noin 5 % eikä 25 %), joustosummaa ei ole suhteutettu eläkkeen maksuaikaan, ylitteen takaisinperinnän sijasta takaisin olisi perusteltua periä koko eläke tai vähintään merkittävä osa ylityskuukaudelta, ylimääräinen 150 euron "suoja-osa" takaisinperinnässä ja 2 ensimmäisen kuukauden työtulojen huomioimatta jättäminen yhteensovituksessa.

EK:n mielestä myös eläkeoikeuden muuttamista koskevat säännökset liian löysiä. Vaatimus tulorajan yhdenjaksoisesta ylittämisestä 12 tai 24 kuukauden ajalta johtaa käytännössä siihen, että eläkeoikeudetta ei tarkisteta, vaikka tulorajojen jatkuva, muttei täysin yhdenjaksoinen ylittäminen osoittaisi, että vakuutetulla on työkykyä jäljellä enemmän kuin eläkeoikeus antaa ymmärtää. Eläkeoikeuden tarkistamista koskeva säännös tulisi kirjoittaa siten, että siinä olisi tarkastelujakso, jona tulorajan ylityskuukausia saa olla enintään tietty lukumäärä (esimerkiksi 9 kalenterikuukautta 12 kalenterikuukauden aikana).